

U patrijarhalnom sustavu slika oca bila je temeljna figura i u obitelji i u društvu. Otac je označavao autoritet koji se bespogovorno slijedio ako je pojedina obitelj željela opstati, ali također društvo i država. Danas u modernome suvremenom društvu često se govori o krizi: duhovnoj, moralnoj, ali i krizi autoriteta. Iako je muškarac u odnosu na ženu i dalje dominantan u društvu, raspadanjem patrijarhalnog sustava, krizom autoriteta općenito u društvu nastala je i kriza slike oca i njegove važnosti za obitelj i društvo. Razloga za to je više! U prvom redu, kako smo već spomenuli, raspadanje patrijarhalnog sustava, zatim promjena slike obitelji koja više nužno nije sastavljena od oca, majke i djece budući da je sve veći broj rastavljenih, sve veći pritisak da obitelj može biti sastavljena od istospolne zajednice, zbog čega se u pojedinim zemljama želi izbaciti naziv otac i majka, a uvesti naziv roditelj 1 i roditelj 2. Jednako tako danas nije rijedak slučaj da se žene odlučuju začeti dijete umjetnom oplodnjom s namjerom da same odgajaju djecu bez potrebe za muškim partnerom. Sve su to razlozi da se danas mnogi propitkuju koja bi onda bila uloga oca i koliko je ona važna za društvo. Mnogi već zaključuju kako autoritet i uloga oca koje su bili temelj patrijarhalnog društva mogu pomalo pronaći svoje mjesto u muzeju starina vezanih ne samo za patrijarhalni sustav, nego također i za druge tradicijske vrijednosti koje su također u krizi. Kao što smo već spomenuli, danas je muškarac nevažan u činu prokreacije samim time nadomjestiv u ljubavi i suvišan u zaštiti što se smatralo kao tradicionalna uloga muškarca. Danas se u društvu, barem u zapadnoj civilizaciji, osjeća sukob između tradicije i moderniteta koji je započeo tehnološkim i znanstvenim razvojem koji su doprinijeli snažnim promjenama u načinu življenja, standardu života, pa samim time i strukturi obitelji.

Tradicija se tijekom povijesti oduvijek smatrala nekom vrstom otpora prema smrti. Već je Platon u *Simpoziju* govorio da čovjek traži lijek od smrti ne samo kroz tijelo, odnosno vlastite nasljednike, nego također dušom kroz pamćenje koje se prenosi.

Osim vrijednosti koje prenosi i sama tradicija u sebi je vrijednost ako je shvatimo kao poveznicu prošlosti i budućnosti. U ovom sukobu između tradicije i moderniteta pogrešno bi bilo da se tradiciji daje vrijednost samo zato jer je starija ili kad se modernitetu daje prednost samo zato što predstavlja nešto novo. Isto tako posve je pogrešno tradiciju gledati kao kočnicu napretka, budući da ideja napretka ne negira princip kontinuiteta ili prenošenja na kojem se temelji ideja tradicije jer svaki istinski napredak pretpostavlja tradiciju. Ova se misao može slikovito dočarati jednom slikom odnosno izrekom Bernarda Chartersa, koja glasi: Mi smo patuljci na leđima divova, ali vidimo dalje od njih. Postoje dva pogrešna mišljenja onih koji na današnje generacije gledaju kao na inferiornije u odnosu na pretke, (tradicionalisti), s druge strane, progresivisti koji smatraju da su današnje generacije superiornije u odnosu na prethodne. Tako su prvi svoju superiornost tumačili *primatom bitka* (veličinom predaka u odnosu na patuljke koji pretpostavljaju njihove nasljednike), a drugi *primatom djelovanja* (mogućnost suvremenika da vide dalje u odnosu na divove, odnosno pretke). Pouka ove ilustracije vrlo je jasna i predlaže kontinuitet: iako su sadašnje generacije puno uznapredovale u shvaćanju čovjeka i njegova svijeta, bilo na tehnološkom, bilo na duhovnom planu, te se u smislu akumuliranih spoznaja mogu smatrati superiornijima u odnosu na prethodne generacije, ipak bez leđa ili vrijednosnoga, identitetskog i inog nasljeđa starijih, postaju patuljci kratke prošlosti, nedefiniranog identiteta i izgubljene vrijednosti, nesigurne budućnosti. Tradicija je kao vrsta katalizatora, stoga u pravom smislu riječi razumije one običaje, vrijednosti, principe koji su se kroz vrijeme pokazali smislenima i korisnim za život ljudske zajednice, te su kao takvi prenošeni s koljena na koljeno, dok su oni drugi otpadali. Zato i jest temeljno pitanje za obitelj, budući da je i ona temeljna tradicijska forma života, koje su to stvari koje se mogu i trebaju mijenjati, a koje se trebaju dalje prenositi¹.

Na tragu promišljanja o tradiciji i modernitetu, može se promišljati o očinstvu i krizi očinstva koja je vidljiva u post-modernoj dobi. Svima je jasno da povratka na staro nema niti smije biti, ali isto tako trebalo bi biti jasno da očinstvo unatoč krizi predstavlja važan faktor za društvo i obitelj, naravno uz rekonstrukciju

¹ Tekst u kojem se govori o odnosu tradicije i moderniteta preuzet od: Dragan Nimac, *(Ne)mogućnosti tradicionalne obitelji u suvremenom društvu*, u: *Obnovljeni život*, 65 (2010.) 1, str. 25.

njegove uloge. Patrijarhalno društvo iznjedrilo je sliku oca kao nepogrešiva autoriteta kojeg se uvijek mora bespogovorno slijediti. Međutim, u takvim situacijama očevi su svojim autoritetom bili čak i zapreka samostalnom i emancipacijskom razvoju djece, ali i žena. Zbog toga kao i kod svakoga drugog autoriteta danas potrebno je, u prvom redu, autoritet pridobiti, a ne nametnuti. Istinski autoritet temelji se na građenju odnosa, a ne na strogoći. No današnji problem odnosno krajnost u koju se ide jest kada roditelji idu tako da se udovoljava trenutačnim željama djeteta da bi pridobili njegovu povjerenje. Otac je bitan da djeca osjete stabilnost i sigurnost, ali i jasne granice i definiranu strukturu koja se gradi, u prvom redu, dosljednošću. Uzmimo, naprimjer, u moralnom odgoju: koliko bi puta dijete bilo kažnjavano zbog psovke od oca koji isto to čini, ali samo na temelju svoje strogoće i autoriteta to isto zabranjuje djetetu. Zbog toga samo autentičnost življenja vrednota kod oca za dijete predstavlja istinski autoritet. Iako se danas čini da živimo u društvu bez autoriteta, pa nam se može onda i činiti da živimo u “društvu bez očeva” ili u društvu kojem otac nije potreban. Već smo spomenuli i razloge, a tri su temeljna: postao je nevažan u prokreaciji, samim time nadomjestiv u ljubavi i suvišan u zaštiti. U patrijarhalnom društvu dijete je bilo praktički vlasništvo oca. Na pitanje čiji/a si, odgovor je uvijek glasio: Ivanov, Petrov, Matin..., danas je to promijenjeno. Umjetnom oplodnjom žena može birati je li joj potreban ili ne otac djeteta, kao što može i birati sjeme od muškarca i živjeti kao samohrana majka ili u istospolnoj zajednici, što pokazuje da je za ženu muškarac također nadomjestiv u ljubavi. Dalje, dok je kroz povijest otac imao hraniteljsku i zaštitničku ulogu, danas zbog emancipacije žene što joj je donijelo ekonomsku neovisnosti i sigurnost preko redovitih mjesečnih primanja, socijalnog i mirovinskog osiguranja, zakonski određenom alimentacijom što je sve po sebi pozitivno, stari termin “muška ruka” ili zaštita “muške ruke” više ne drži vodu. Žena je danas pokazala da može biti konkurentna muškarcu u obavljanju društvenih zadaća pa samim time i nositelj i zaštita obitelji što je prije bilo rezervirano samo za muškarca.

Kroz povijest i u Crkvi i u društvu žena je bila promatrana kroz svoju jedinstvenu zadaću vezanu uz prokreaciju i odgoj djece, što je bilo pogrešno i na neki način time se amnestiralo muškarca zbog manjka prisutnosti unutar zadaća u obitelji što je muškarac često zloupotrebjavao. Ipak, navedene promjene koje

su se dogodile doprinijele su jačanju svijesti o redefiniranju uloge oca u obitelji, koji ne treba samo biti prisutan član svojim autoritetom, nego i aktivan član koji će svoj autoritet izgraditi djelima. Na taj način može postati autentična očinska figura koja je važna za fizički, psihički i moralni rast djeteta.

Zbog toga zadnjih godina sve smo više svjedoci aktivnije prisutnost očeva u obitelji. Danas ta prisutnost počinje već od samog rođenja djeteta prisutnošću kod porođaja. Država također i očevima omogućuje pravo na korištenje porodiljinog dopusta. Sve su više uključeni u obavljanje kućanskih poslova što je do prije nekoliko desetaka godina bila isključivo uloga majke. Naravno, tome su doprinijele promjene vezane uz obitelj i rad. Danas u većini obitelji oba su roditelja zaposlena na što ih tjera i ekonomska situacija jer puki je san da samo jedan roditelj može osigurati egzistenciju obitelji. Zbog toga jedino podjelom kućanskih poslova obitelj može skladno živjeti i opstati, a ne da teret padne isključivo na jednu osobu u većini slučajeva na ženu. Ova podjela poslova i veće uključivanje muškarca u odgoj djeteta ne znači nužno da muškarac gubi svoj prirodni značaj uloge oca određen biologom i psihološkom određenosti.

Kriza očinstva koja je danas vidljiva i pred kojom ne treba zatvarati oči i jadikovati za nekim boljim vremenima, nego se uhvatiti u koštac s problemom, a to znači shvatiti da potpuni ideal nikad nije samo u prošlosti, nego i otvorenost prema budućnosti. Zbog toga promjene u društvu koje su se dogodile zbog emancipacije žene u društvu, tehnološkim napretkom ne predstavljaju opasnost za očinstvo ili majčinstvo. Jer žena nije samo stroj za rađanje kako se znalo prikazati je kroz povijest niti je muškarac samo stroj za reprodukciju, niti su djeca samo nekakvi genetički klonovi roditelja. Roditeljstvo koje je se sastoji od očinstva i majčinstva prije svega je dar Božje ljubavi čovjeku koji je *stvoren na njegovu sliku i priliku kao muško i žensko*. I kao što Crkva danas kršćane poziva na *reevangelizaciju*, isto tako potrebno je da pozove na *revitalizaciju roditeljstva* u kojoj je važnost oca i majke za obitelj i odgoj djece neupitna, ali samo s drugačijom podjelom uloga.